Jezus Christus in het spoor van Gods weg met Israël

Bezinning werkgroep Kerk & Israël ring 's-Gravenhage

Scheveningen, Bethelkerk, *Joop Zuur*

1. Toen

Opvallend is in het Lukasevangelie, dat Jezus als de Opgestane pas herkend wordt als de Schriften van Tenakh zijn open gegaan. In Lukas 24, 36-48 wordt dat heel duidelijk door het gebruik van het woordje toen (τοτε in het Grieks).
We zien Jezus stap voor stap dichter komen bij de groep ('zij' in vers 36): de leerlingen, de vrouwen die naar het graf geweest zijn, en de Emmaüsgangers. Als Jezus binnenkomt in de kring en hen groet met 'vrede voor jullie', dan is het gevolg niet blijdschap maar angst, vrees en verwarring. Ze denken dat het een geest is. Jezus doet een volgende stap door hen uit te nodigen Hem aan te raken zodat ze zijn lichamelijkheid kunnen voelen. De volgende stap om de groep dichter bij Hem te brengen is dat Hij vis en honing eet. Ze komen verder: ze kunnen het van blijdschap nog niet geloven. De blijdschap is er dan al, het geloof nog niet. Wat is de beslissende stap?
Het begint er mee dat Jezus zegt: dit zijn de woorden. Dat zegt Hij terwijl Hij aan het eten is. Dat eten van Jezus zijn de woorden die Hij sprak met hen (vers 44).
Die woorden bestonden daarin, dat vervuld moest worden 'wat over Mij geschreven staat in de wet, de profeten en de psalmen.' (vers 44).
Toen opende Hij hun verstand (hun binnenste) zodat ze de Schriften verstonden.[1] Toen, op het moment dat voor hen open ging wat over Jezus geschreven stond in de Schriften, op dat moment gingen zij zelf in hun binnenste (νους, meer dan 'verstand') open.
Wat er gebeurde is niet dat ze Jezus nu wel herkenden. Het is dat ze de Schriften verstonden. Daarin (en alleen daarin) hebben ze Jezus herkend. Dus in zijn volstrekte eenheid met Tenakh als getuigenis van Gods weg met Israël.

2. Vervulling van Tenakh

In Lukas 24, 44 vinden we één van de vroegste aanwijzingen van de driedeling van de Hebreeuwse bijbel (bij Jezus Sirach vinden we een nog oudere). Nog steeds wordt ontkend dat we hier te maken hebben met de joodse driedeling van Tenakh.[2] Het argument dat de canonisatie van Tenakh nog niet voltooid was, spreekt niet tegen dat de psalmen het derde deel van de canon vertegenwoordigen (de Geschriften als antwoord van Israël op Mozes en de profeten).
Tenakh komt hier voor onder het bepalende gezichtspunt dat ze in de weg van Jezus' kruis en opstanding vervuld zijn. Het woord 'vervuld worden' in de lijdende vorm houdt in dat God zelf daarvan het subject is. De vervulling van Gods weg met Israël is een daad van Israëls God. In het woord vervulling zitten voornamelijk drie elementen: 1. bekrachtiging, bevestigen, tot gelding brengen, 2. basis voor verder handelen, 3. openheid naar verdere vervulling en definitieve voleinding. Daarin komt Lukas met Mattheüs overeen, zij het dat bij Lukas vervulling en voleinding wat verder van elkaar af liggen bij Mattheüs: Lukas laat meer voelen dat er nog een hele geschiedenis te gaan is.
In elk geval laat Lukas in zijn weergave van de weg van Jezus Christus uit komen dat Tenakh de basis is voor de weg van Jezus, èn dat de weg van JHWH met Israël in Jezus Christus zijn bevestiging krijgt. In de wijze waarop Lukas aangeeft hoe Jezus de vervulling is van Gods weg met Israël, kunnen we de elementen zien van 1. De oude eeuw komt tot een einde (kruis), 2. de nieuwe wereld van Gods bedoelingen komt tot openbaring (opstanding). Maar dat vinden we nergens anders dan in Tenakh. Wat Van Ruler stelde blijft van kracht: dàt de vervulling in Jezus Christus geschiedt en hoe (in de weg van kruis en opstanding) vertelt het Nieuwe Testament. Wàt in Christus vervuld is moeten we ophalen uit Tenakh.

---

[1] Het Griekse woord (συνιηνι) betekent eigenlijk: samenbrengen > waarnemen, inzien, verstaan, Johan Murre, *Lexicon*, 1564
[2] Bijvoorbeeld door prof. Wouter Slob op de studiedag van 7 november 2018

3. De Tora

De weg van kruis en opstanding kan worden gezien in de weg van Jozef (Gen. 37-50) die door lijden kwam tot zijn positie als onderkoning om veel mensen tijdens slechte oogsten in leven te houden. Het element 'einde van de oude eeuw' zien we in Exod. 12, waar de bode van de dood de eerstgeborenen van Egypte treft: deze tirannie zal geen toekomst hebben, maar ook in het bloed dat bij Israël gestreken moest worden aan de deurposten ten tijde van dat de dood hier al geweest is. Ook is te denken aan het brandoffer ('olah: opgangsoffer): als teken van algehele toewijding gaat het wel voor de algehele verbranding heen.

4. De Profeten

Voor de profeten kan gedacht worden aan David en zijn strijd tegen het huis van Saul en tegen zijn eigen zoon (Absalom). Ook daarin kan in lijden en ondergang iets worden gezien van het einde van de oude eeuw waarin zelfgenoegzaamheid, hoogmoed en ongehoorzaamheid aan de Tora tot een einde moeten komen, opdat de vrede van JHWH kan gedijden. Bij Salomo zien we daarvan iets gebeuren, maar het eindigt bij Salomo met de hoogmoed (1 Kon. 10: zilver werd niet van waarde geacht) en afgoderij (1 Kon. 11: de afval van JHWH is bij Salomo begonnen).
Te denken is van daaruit aan de ballingschap van 70 jaren (dubbel en dwars een volheid van tijd), waarin Israël tot een nieuw bestaan komt in het nieuwe verbond (Jer. 31).
Ook moeten we denken aan het visionaire beeld van 'Gog' in het land van 'Magog', Ezechiël 38: de antimacht moet in al zijn weerzinwekkendheid volledig los komen, pas dan kan het de genadeslag worden toegebracht.

5. De Geschriften

De weg van Jezus kan als voorgetekend worden gezien in Psalmen als 22 en 69. Maar ook in het boek Job, waarin een mens, plaatsbekledend voor alle mensen, een speelbal is van de strijd tussen JHWH en de antimacht. De lijdende rechtvaardige is het doelwit van spot, smaad en hoon, smartelijk lijden, maar door zijn rechtvaardige basishouding is hij tegelijk de figuur die aan het licht brengt dat het handelen van machthebbers en spotters ten einde moet en zal gaan door een overmachtig handelen van JHWH, de God van gerechtigheid en vrede, basis van hoop voor wie JHWH vrezen.

6. Jes. 53 als prisma van Tenakh

Veel commentaren en preken beperken zich tot Jes. 53 als basis en achtergrond van al wat Jezus zegt over Tenakh als basis van de weg die Hij gaat in kruis en opstanding. Dat is eenzijdig, maar niet onjuist. In genoemde voorbeelden uit Tora, Profeten en Geschriften wordt duidelijk, dat Israël te midden van de volken wordt geteisterd, belasterd en vernederd, maar juist daarin komt de onmogelijkheid aan het licht van het 'heidendom': een gesloten, in zichzelf besloten bestaan dat zichzelf superieur acht en waar anderen aan worden opgeofferd.[3]

7. Dat het *moest*

Het moest toch helemaal niet? Het was toch onecht dat Jezus de weg van lijden en sterven is gegaan? Precies en daarom koest het: in zijn weg moest op een uiteindelijke manier duidelijk worden dat alleen de liefde, de gerechtigheid en de vrede van God het wint over hoogmoed, dommekracht, eerzucht, bezitsdrang, en dat de oude wereld vanwege Gods gerechtigheid tot een einde moest komen.

---

[3] Deze definitie van K.H. Miskotte lijkt mij treffend voor wat betreft Tenakh.